

číslo 2

ročník XXXI.

Vyšlo: december 2022

Kamaráti spomínajú na
Juraja a Matúša

Syn ma pozval do kina

PRÍLOHA:
HYPERTENZIA
ALEBO TICHÝ ZABIJAK

IDE NÁM O ŽIVOT

= výzva vláde a parlamentu

Roky sme upozorňovali, že LGBTI+ ľudia sa na Slovensku necítia bezpečne a akceptovane. Denne čelíme predsudkom, nenávisti a snahám o úplné vymazanie z verejného života. Naše volania po ochrane a zrovnoprávnení sú prehliadané. Po teroristickom útoku pred Teplárňou a chladnokrvnej vražde dvoch mladých ľudí, Matúša Horvátha a Juraja Vankuliča, sa cítíme v ešte väčšom ohrození a v neistote. Najdôležitejšie, čo dnes môže každý a každá z nás urobiť, je využiť svoj hlas na podporu spravodlivosti a ochrany pre všetkých.

Vytvorenie pocitu bezpečia LGBTI+ ľudí v našej krajine:

1. **Politici a političky majú, bez ohľadu na svoju politickú ideológiu a stranícku príslušnosť, zodpovednosť voči všetkým občanom a občiankam. Požadujeme, aby bezpodmienečne odmietali šírenie nenávisti voči akejkoľvek skupine z nich.**
2. Podnecovanie k nenávisti voči LGBTI+ ľuďom zo strany štátnych a verejných činiteľov musí byť rovnako neprípustné ako v prípade iných skupín obyvateľstva. Výroková imunita poslancov NR SR nesmie byť zneužívaná na šírenie výrokov, ktoré by za iných okolností boli trestne stíhané. Keď verejní činitelia používajú nenávistnú rétoriku a prijímajú zákony alebo verejné politiky proti istej skupine obyvateľstva, signalizuje to ostatným, že aj oni sa môžu beztrestne zapájať do nenávistných činov proti jej členom a členkám.

Požadujeme:

- prijatie Etického kódexu poslanca NR SR, ktorý by zaviedol okrem iných aj disciplinárnu zodpovednosť za výroky podnecujúce nenávisť na základe rasy, národnosti, etnicity, náboženstva či sexuálnej orientácie a rodovej identity.

(Od novely zákona o rokovacom poriadku z júla 2016 sú poslanci povinní dodržiavať Etický kódex poslanca, ktorý však dosiaľ neprijali.)

3. Naš trestný zákon neprístupuje k nenávisti na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity rovnako vážne ako k nenávisti na základe náboženstva, rasy či národnosti. Nenávisť na základe sexuálnej orientácie je už zmienená vo väčšine predmetných skutkových podstat, ale nenávisť na základe rodovej identity sa vôbec nezmiňuje, hoci

práve transrodoví ľudia zažívajú najviac násilia.

giách pre danú oblasť vôbec nespomínajú.

Požadujeme:

- doplnenie sexuálnej orientácie a rodovej identity k ostatným dôvodom nenávisti v paragrafe 423 a rodovej identity v paragrafoch 140 a 424 trestného zákona,
- posilnenie špecializácie, personálnych kapacít a zabezpečenie technického vybavenia orgánov činných v trestnom konaní zameraných na boj s extrémizmom, ktoré im umožní efektívne monitorovať, odhaľovať a objasňovať trestné činy extrémizmu vrátane motivovaných nenávistou k LGBTI+ ľuďom v online prostredí,
- zlepšenie výmeny informácií medzi jednotlivými zložkami bezpečnostného systému SR tak, aby boli prípadné indikátory radikalizácie jednotlivcov v online prostredí identifikované včas a mohli byť voči nim prijaté adekvátne opatrenia,
- zabezpečenie funkčného a efektívneho systému monitorovania a odstraňovania protiprávneho extrémistického obsahu a obsahu podnecujúceho k nenávisti voči LGBTI+ ľuďom z internetu vrátane sociálnych sietí.

(Úpravy trestného zákona sú od roku 2013 opakovane navrhované Ministerstvom spravodlivosti SR a je to tak aj v aktuálnom návrhu novely trestného zákona.)

4. Dezinformácie o LGBTI+ ľuďoch sú dnes druhou najčastejšou témou spomedzi všetkých dezinformácií na sociálnych sieťach a v online priestore. Napriek tomu sa v súčasných vládnych stratég-

Požadujeme:

- aby sa štátne orgány venovali aj vyvracaniu dezinformácií špecificky o LGBTI+ ľuďoch,
- aby na európskej úrovni presadzovali prijatie regulácií sociálnych sietí a online portálov tak, aby efektívne odstraňovali nezákonný obsah,
- aby sa rôznorodosť slovenskej spoločnosti aj s ohľadom na LGBTI+ ľudí odrazila v programovej skladbe a spravodajskej službe verejnoprávnych médií.

5. Školy a vzdelávacie inštitúcie musia byť bezpečnými miestami, kde všetky deti a mladí ľudia vrátane mladých LGBTI+ ľudí nájdu ochranu pred všetkými formami sociálneho vylúčenia a násilia vrátane šikanovania a obťažovania.

Požadujeme:

- aby štátny vzdelávací program obsahoval objektívne informácie o LGBTI+ ľuďoch, a to aj v rámci komplexnej vzťahovej a sexuálnej výchovy,
- aby ministerstvo školstva prijalo konkrétne opatrenia na predchádzanie prípadom šikany vrátane tej, ktorá sa vyskytuje z dôvodu sexuálnej orientácie alebo rodovej identity obeť, ako aj na riešenie tejto šikany,
- prijatie postupov na predchádzanie prípadom extrémizmu a radikalizácie mládeže a na riešenie týchto prípadov.

(Opatrenia boli navrhnuté v roku 2014 ako súčasť Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv.)

6. V situácii, keď LGBTI+ ľudia nie sú prijatí spoločnosťou a odôvodnene nedôverujú inštitúciám, ktoré by im mali pomáhať v prípadoch diskriminácie alebo násilia, je nevyhnutné vybudovať a podporovať bezpečné miesta, kde by boli dostupné podporné služby, psychologické a právne poradenstvo a aktivity na budovanie komunity a začlenenie do slovenskej spoločnosti. Bratislava dodnes ako jedna z mála európskych metropol nemá komunitné centrum pre LGBTI+ ľudí.

Požadujeme:

- pomoc štátu a samosprávy pri vytvorení komunitného centra v Bratislave,
- systematickú podporu zabezpečenia poradenských a podporných služieb pre LGBTI+ ľudí zo strany MVO na celom Slovensku.

(Vybudovanie komunitného centra je cieľom LGBTI+ organizácií už dve desaťročia. Podporné služby pre komunitu boli závislé od európskych zdrojov a súčasná miera podpory nezaručuje ich trvalú udržateľnosť.)

LGBTI+ ľudia ako rovnoprávna súčasť slovenskej spoločnosti

Nižšia spoločenská akceptácia LGBTI+ ľudí na Slovensku ako vo väčšine európskych krajín je spôsobená aj tým, že samotný štát ich nepovažuje za rovnoprávných občanov a občianky.

Definičným znakom sexuálnej orientácie je to, s kým si ľudia vytvárajú partnerské vzťahy. A práve partnerstvá a rodiny párov rovnakého pohlavia Slovensko ako jedna z posledných krajín EÚ neuznáva.

Rodová identita určuje, kým som, s ktorým rodom sa bytostne stotožňujem, a na Slovensku od nej závisí aj meno a priezvisko osoby. Napriek tomu, že právo na uznanie rodovej identity transrodových ľudí a proces tranzície sú na Slovensku už po desaťročia realitou, v súčasnosti neexistuje právna regulácia, ktorá by transrodovým ľuďom tento proces garantovala. Podobná situácia je v rámci EÚ už len v Maďarsku.

Vyzývame na prijatie:

- a) zákonov, ktoré uznávajú existenciu párov rovnakého pohlavia a ich rodín

minimálne formou životného partnerstva vrátane možnosti osvojenia dieťaťa jedného z partnerov druhým partnerom,

(Požiadavka na prijatie registrovaných partnerstiev zaznela už na historicky prvej tlačovej konferencii hnutia Ganymedes v roku 1993. Napriek množstvu pokusov nebola dodnes naplnená.)

β) odborného usmernenia a štandardných liečebných postupov ministerstvom zdravotníctva, ktoré určia podmienky právnej zmeny pohlavia (tranzície) a postupy zdravotnej starostlivosti u transrodových ľudí bez podmienky nútených sterilizácií a iných nevyžiadaných lekárskeho zákroku tak, ako boli navrhnuté konsenzom odborných lekárskeho spoločností počas posledných troch rokov. Zároveň žiadame uviesť do praxe 11. revíziu medzinárodnej klasifikácie chorôb, ktorá už transrodový status nepovažuje za chorobu.

(Posledná právna regulácia procesu tranzície bola z roku 1981 a podľa právnej analýzy verejnej ochrankyne práv je od januára 1995 neplatná.)

Signatári výzvy: Iniciatíva Inakosť, Dúhový PRIDE Bratislava, Tepláreň, PRIDE Košice, Saplinq, o.z., Dúhové rodiny, Nomantínels, Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí,

Športový klub Lotosové kvety, o.z., Diversity Pro, Queer Slovakia, SIGNUM – Dúhový kresťanstvo, Inokraj / PRIDE Banská Bystrica, Queer Tatry a ďalších 120 občianskych združení, neziskových organizácií, nadácií, iniciatív a komerčných firiem

Ku 10. 12. 2022 otvorenú výzvu vláde a parlamentu podpísalo 32 632 signatárov.

iniciatíva inakosť

Kontakt:
Martin MACKO
Iniciatíva Inakosť
Rajská 2350/4, 811 08 Bratislava
e-mail: inakosť@inakosť.sk
linka na petíciu: <https://www.mojapeticia.sk/campaign/ide-nam-o-zivot-vyzva-vlade-a-parlamentu/62f1a870-3cd3-460d-8d5b-118ae3781f23>

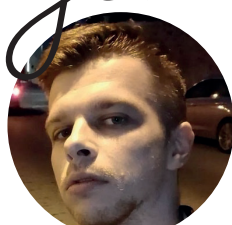
Obsah:

IDE NÁM O ŽIVOT – výzva vláde a parlamentu	2 – 3
Kamaráti spomínajú na Juraja a Matúša	4
Od tejto vlády a parlamentu už neočakávame nič	5
Syn ma pozval do kina na film Philadelphia	6
ŠK Lotosové kvety prináša inklúziu a bezpečný priestor	7
Cirkev by predsa mala byť prijímajúca	8
Stanovisko poradenských centier	9
Začiatky queer hnutia v 90. rokoch	10 – 11

Príloha:

Hypertenzia alebo tichý zabijak

Kamaráti spomínajú na Juraja a Matúša

Ľudia z Teplárne poznali Juraja ako šoumena a extrovertnú ikonu, no najbližší kamaráti vedia, že sa často uzavrel do ticha a čítal si. Keď si Matúšova kamarátka Iva snaží spomenúť, kedy ju rozsmial najviac, nevie sa rozhodnúť. „Skvelé vtipy hovoril každých päť minút.“

„Juraja a Matúša si pamätám, odkedy som v Teplárni pracovala. Obaja to boli mimoriadne zlatí chalani. Keď videli, že niekto potrebuje pomoc, okamžite konali. Krásni, veselí ľudia, plní radosti,“ opisuje Iva. Juraj miloval poéziu a Matúš maľoval. Obaja boli zábavní, štyloví, ale aj hlbaví.

Keď bol Matúš nedávno chorý a išiel si kúpiť do obchodu zeleninu, zastavil sa aj v Teplárni. Išiel sa zbláznit, že je dlho sám doma, a tak sa hneď s radosťou začal baviť s kamarátmi. „Vzniklo z toho video, ako Matúš prechádza popred podnik a hovorí: *Išla som len po papriky a skončila som v Teplárni*,“ spomína kamarátka Eva.

Matúš mal za sebou ťažké obdobie a len v posledných mesiacoch sa začal cítiť dobre. „Je to strašná škoda, odišiel práve v čase, keď zažíval zlomový rok. V pozitívnom zmysle. Hovoril, ako sa nadýchol, mal veľké ambície, záujem toho veľa spraviť, stihnúť. S hrdosťou mi rozprával, ako si upratuje v živote, akú z toho má radosť a obrovskú chuť žiť. Bol to mladý, odvážny človek s veľkými plánmi,“ pripája sa Martin. „Keď som ho stretával v Teplárni, ako je za barom a prichádzajú ľudia, videl som, ako ho má každý rád. Všetci ho objímali, bol takým slniečkom. Mal svojský, veľmi vtipný humor.“ Spolubývajúcemu Dávidovi prišiel na radosť, ako Matúš k srdcu ako mladší brat. „Posledný rok pre mňa slovo „domov“ znamenalo aj to, že sa s Matúšom ideme niekam do mesta najesť. Alebo si otvoríme pivo a sadneme pred telku. Alebo vyrazíme na párty spraviť si trochu hanbu, na akú sa po víkende hneď zabúda,“ hovorí.

Matúš bol bisexuál, študoval čínsky jazyk

na Komenského univerzite a tento rok písal bakalárku. Podľa priateľov mal rád anime, počúval techno a hyperpop.

Každý vedel, že Juraj je skvelý tanečník, že spieva a robí performance. Dvakrát v Teplárni zorganizoval kvíz. Nevystupoval iba na pódiu, ale hocikedy aj len tak vonku na lavičke. „Keď som sa ho opýtala, akú hudbu teraz počúva, neodpovedal mi. Hneď pustil z mobilu pesničku a začal spievať,“ spomína Eva.

Juraj pracoval v obchode s oblečením, mal na starosť výzor obchodu a výkladu. Tiež mal rád anime a k-pop, počúval aj Beyoncé. „Obaja s Matúšom aj rovnako radi tancovali. Juraj úplne pravidelne, roztancoval sa aj sám v Teplárni, stačilo mu, že mal dobrú náladu alebo sa mu páčila pesnička,“ dopĺňa Iva.

Juraj bol ikona. Keď kamaráti na neho spomínajú, znie to, akoby hovorili o filmovej hviezde. Bol charizmatický, vtipný, sebavedomý, štylový. Bol ten typ človeka, s ktorým chce byť každý kamarát. Juraj mal zdravé sebavedomie, ktoré však nebolo nepríjemné, agresívne či prehlusujúce. Naopak, podľa Evy jeho sebavedomie akoby preskakovalo aj na ľudí okolo neho a cítili sa pri ňom dobre. Lepšie. „Veľakrát bol možno vnútri smutný, občas to aj povedal. Ale napriek tomu bola okolo neho vždy pozitívna atmosféra,“ hovorí Eva.

Móda bola Jurajovým svetom, miloval nezvyčajné outfity, šiel a prešival si vlastné oblečenie. Nebál sa obliecť výstredne a testovať hranice módy, vyrobil si sačky s ružami na PRIDE, ktoré všetci obdivovali.

Juraj bol nebinárna osoba. Raz sa obliekol

ako muž, potom si zobral ženskú sukňu a inokedy sa jeho oblečenie nedalo zaškatulkovať ani do jednej z týchto kategórií. Juraj bol aj šťastný, že ho akceptovali jeho starí rodičia.

Nie všetci vedeli, že Matúš rád maľoval a mal aj skicár, kam si pravidelne kreslil. Len pred mesiacom začal pracovať ako čašník v Teplárni, Iva ho zaučala. Často po práci spolu vyrážali do mesta a dlho sa rozprávali o tom, čo prežíva. Ťažko si predstaviť vtipného Matúša, ako zažíva psychickú nepohodu. V auguste zverejnil na Instagrame krátky text, ako dobre sa v poslednom čase cíti. „Konečne sa cítim pekne, žijem v momente a nezhadzujem sa 24/7,“ napísal. Text zachytáva aj to, akú ťažkú cestu si musel prejsť. Aj keď boli Matúš a Juraj zábavní extroverti, zažívali aj momenty smútku a neistoty. Podľa Evy takmer každý LGBT+ človek zažije ťažké obdobie, kým nájde odvahu priznať si svoju identitu.

Juraj často kolegyniam v obchode hovoril, že je presvedčený, že ho nečaká dlhý život. „Maximálne do štyridsiatky,“ hovorieval. Občas hovoril o svojich depesiách a psychickej nepohode. „Keby sa tak rozhodol sám, to by bolo úplne iné. Ale zobrali mu život. Nevybral si to on,“ hovorí Mária.

Poslednou knihou, ktorú si Juraj Vančulič (26) kúpil, bola zbierka básní od poetky Rupi Kaur. Matúš Horváth (22) plánoval cez víkend výlet do Budapešti, ale pobalil sa už nestihol. Podvečer 12. októbra 2022 ich pred Teplárňou na Zámockej ulici v Bratislave zastrelil mladý šialenec a terorista.

Občianske združenie Saplinq bolo založené v roku 2012 v Košiciach. Venuje sa rozvoju LGBTI+ komunity a posilňovaniu queer ľudí nielen na východe Slovenska, ako aj advokácii za práva LGBTI+ ľudí. Vzdelávaním a osvetou sa snaží budovať spoločnosť, v ktorej budú môcť queer ľudia žiť dôstojný život.

ciu a spoluprácu pri tvorbe obsahu. Máme takisto rozvojový a vzdelávací program zameraný priamo na mladých ľudí z východného Slovenska.

Festival a sprievod PRIDE Košice

Na Slovensku sa prvý sprievod pomenovaný ako PRIDE uskutočnil v roku 2010 v Brati-

Tu poskytujeme bezplatné právne, sociálne a psychologické poradenstvo a poradenstvo špecificky zamerané na potreby transrodových ľudí. Riešime tu otázky ako špecifické právne poradenstvo, sociálne poradenstvo (nároky na dávky, ako si vybaviť ŤZP), naša psychologička rieši problémy klientely so sebaaprijatím, transrodová

OD TEJTO VLÁDY A PARLAMENTU UŽ NEOČAKÁVAME NIČ

Medzi najvýznamnejšie projekty organizácie patria Festival a sprievod PRIDE Košice a Poradenské a komunitné centrum PRIZMA. Dlhodobu tiež vzdeláva mladých ľudí za práva LGBTI+ ľudí. Vedie kampane s cieľom scitlivovať spoločnosť voči realite životov queer ľudí na Slovensku.

Vzdelávanie mladých ľudí

Saplinq ako vzdelávacia organizácia poskytuje rôzne vzdelávacie služby. Prvotným cieľom je vzdelávanie a rozvoj nových aktivistov a aktivistiek. Realizujeme najmä týždňové pobytové medzinárodné školenia, financované cez program Erasmus+, zamerané na mládež a mladých ľudí alebo pracovníkov a pracovníčky s mládežou. Exkluzívne vzdelávame na rôzne témy spojené s LGBTI+ komunitou alebo priamo pre túto komunitu. Účastníkmi sú ľudia z celej Európy, ale samozrejme aj zo Slovenska.

Pri realizácii školení spolupracujeme s podobne zameranými organizáciami z Európy. Stáva sa, že časť účasti z Európy zapojí do práce našej organizácie pri menších projektoch alebo vo forme aktivistov a aktivistiek na plný úväzok. Čo je priemerne a dlhodobu asi 10 % účasti. Samotný Saplinq má takto spoluprácu nielen v Košiciach, ale rôzne po Európe, čomu napomáhajú rôzne technológie na komuniká-

slave, do Košíc prišiel v roku 2013. Organizujeme ho ako celotýždňový festival, zahŕňa diskusie, prednášky, workshopy, koncerty, filmové premietania, ekumenický program, komunitné aktivity atď. A aj festivalový sprievod. To je bežný model PRIDU kdekoľvek, jediný rozdiel je možno v tom, že v Košiciach ho celý organizuje jedna organizácia a napríklad v Bratislave organizuje sprievod jedna organizácia a sprievodné akcie lokálna komunita a ďalšie organizácie.

Pre nás osobne PRIDE znamená zhmotnenie a zviditeľnenie našich identít na verejnosti raz ročne. Naša identita sa ťažko buduje celoročne iba kdesi v online priestore alebo v súkromí. Raz ročne takto môžeme zažiť našu identitu verejne, viditeľne sme vonku v meste na ulici a ten priestor je náš. Zároveň tak realizujeme naše občianske práva na zhromažďovanie. Vytvárame priestor, kam môžeme pozvať majoritu. Tento priestor je inkluzívny a rešpektujúci ku všetkým, je viditeľne teplý, dúhový, LGBT, ostatná verejnosť sa tu môže stretnúť s rôznymi prejavmi našich kultúr. V tomto priestore sa aj ľudia z majority cítia dobre. Sú medzi ľuďmi, ktorí sú usmíati, veselí, a aj takto neformálne sa môžu vzdelávať o témach, ktoré dovtedy nemuseli poznať. Je to podujatie, v ktorom si každý nájde niečo pre seba.

Konfrontačné a agresívne stretnutia s náckami sme mali počas prvých ročníkov a teraz počas 2 posledných sprievodov nám prekřížili cestu, ale počas týždňa festivalu nás doteraz neobťažovali. Napriek tomu za 10 rokov počet ľudí v sprievode vzrástol z pôvodných asi 30 na 1 300 v tomto roku. (Pre porovnanie, v Bratislave bola účasť na PRIDE v roku 2022 asi 15 000. Výhľadovo veríme v tento počet aj v Košiciach.)

Poradenstvo pre LGBTI+ ľudí z celého východu

V roku 2017 založilo združenie Saplinq komunitné a poradenské centrum PRIZMA s ponukou ďalších služieb pre komunitu.

konzultantka otázky právnej a medicínskej tranzície u transrodových ľudí, atď. Po Teplárni sme mali skupinové stretnutia, kde ľudia viac komunikovali rôzne strachy a negatívne pocity.

Štandardne majú najväčšie problémy transrodoví ľudia, pre ktorých sa stáva zdravotná starostlivosť takmer nedostupnou, čo im spôsobuje problémy ako praktické, tak aj

v oblasti duševného zdravia. Im sa ale situácia nezhoršila až po Teplárni, ale už v apríli 2022 po prijatí a spätnom vzatí metodického usmernenia ministerstva zdravotníctva.

Čo teraz očakávame od štátu

Aktuálne by bolo fajn, ak by minister zdravotníctva prijal a podpísal vypracované štandardy k metodickému usmerneniu, čím by zase odblokoval medicínsku tranzíciu, a ministerstvo vnútra by prestalo blokovать právnu tranzíciu. Od tejto vlády a parlamentu už neočakávame nič viac v prospech našej minority. Skôr sa tam ukazujú nové, opačne smerujúce tendencie.

Foto: Jakub Savruk

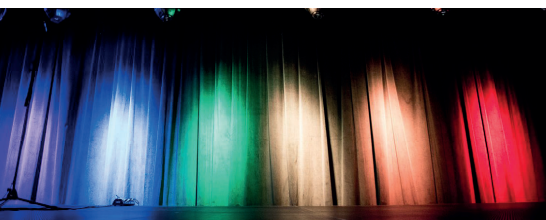
Kontakt:
Saplinq, o.z.
Slobody 30, 040 11 Košice
e-mail: info@saplinq.org
web: www.saplinq.org

Syn ma pozval do kina

na film Philadelphia

V roku 1994 mal starší syn 16 rokov a pozval ma do kina na film Philadelphia. Natočený bol v roku 1993 a ocenený 2 Oscarmi, za najlepšie mužský herecký výkon v hlavnej úlohe a za najlepšiu pieseň. Je to dráma, ktorá ukazuje diskrimináciu homosexuálov v úspešnej advokátskej firme. Hlavný hrdina je gej, infikuje sa vírusom HIV. Z firmy ho prepustia pre nedbalosť a nedôslednosť. On však vie, že to je len zámienka. V skutočnosti to bolo kvôli predsudkom, panike, strachu z AIDS a odporu ku gejom, ktorý vo firme vládne. Film je bojom nielen so smrteľnou chorobou AIDS, ale aj s netoleranciou, ktorá ju sprevádza. Syna som ubezpečila, že keby bol gej, tak sa medzi nami nič nezmení. Moja láska k nemu nie je ničím podmienená. Dlho sa nič nedialo. Ale v hlave mi vrátilo, prečo syn nemá dievča. Na moju otázku: „Máš babu?“ vždy odpovedal: „Nie, nemám.“ Raz som sa ho opýtala: „Ty si teplý?“ A on mi odpovedal: „Áno, som.“ Vôbec som si neuvedomila, čo to znamená byť gejom. Bolo to pre mňa niečo vzdialené, asi ako let na Mesiac. Písal sa rok 2000 a môj syn mal 22 rokov. Všetko bolo v pohode až do chvíle, kým neprišiel domov s neznámym chlapom a hovorí: „Mami, toto je môj partner.“ Scéna

ako vystrihnutá z filmu. Odrazu to bolo skutočné. Predo mnou stála živá ľudská bytosť, ktorej som sa mohla dotknúť. Podlomili sa mi kolená a cítila som, že sa musím napiť vody, inak omdliem. V hlave som počula hlas: „Tvoj syn je gej. Možno ho vyhodí z práce. Možno ho budú šikanovať. Nadávať mu. Nebudeš mať vnúčatá. Nikomu to nepovedz. Vzdaj sa ho. Zapri ho!“ Pichlo ma pri srdci. Ale prečo sa mám vzdať svojho syna? Pretože je gej? Veď taký sa mi narodil. Sám si to nevybral. Kto by si takúto ťažkú cestu vybral dobrovoľne? Asi som mala šťastie na ľudí, lebo som nezažila žiadne prejavy nenávisť na adresu môjho syna, ktorý je gej. Dnes je mi už všetko

jasné. Hlas v mojej hlave sa mýlil a ja som rada, že som ho neposlúchla, lebo moje rozhodnutie bolo správne. Syn dnes žije so svojím partnerom už 20 rokov. Tolko nevydržalo ani moje manželstvo. Spolu vychovávajú 2 deti, moje vnúčatá. Rada k nim chodím, lebo u nich doma je lásky na rozdávanie. A viete čo? Aj mamy mojich vnúčat sú lesby. Je to také krásne zoskupenie ľudí, v ktorej láska je uprostred. Rodičovstvo je pre mňa ako tandemový zoskok padákom, ktorý som si skočila na svoju 60-tku. Keď som sa preň rozhodla, prijala som ho so všetkým. Aj so strachom, aj s radosťou.

Ja by som vlastne mala mlčať o tom, že môj syn je gej. Viete prečo? Lebo je to „deviant“. Takto môjho syna a vlastne všetkých LGBT+ ľudí označili niektorí poslanci. A ešte, vraj moje vnúčatá vyrastajú v „rozvrátenom prostredí“.

A zase počujem hlas. Nie v mojej hlave, ale v spovednici. Kľáčim pred katolíckym farárom a vyznávam mu svoje hriechy. Na jeho otázku, aký mám názor na homosexuálov, mu priamo odpovedám, že dobrý, lebo aj môj syn je gej. Hlas v spovednici mi radí, aby som sa za svojho syna – geja modlila, aby sa vrátil z cesty hriechu, alebo aby som sa ho vzdala. „Tak to teda nie!“ vravím. „Môj Boh je milujúci. Nikdy by odo mňa nič také nežiadal.“ Zo spovednice odchádzam zhrozená. A odchádzam aj z tejto cirkvi, lebo žiada odo mňa hroznú vec. Mám sa vzdať svojho milovaného syna len preto, lebo je gej. Našla som si novú cirkev. Je ňou starokatolícka cirkev. Tá prijíma všetkých ľudí. Presne s takou láskou, o akej hovorí Biblia: „Všetci sme božie deti a božia láska je nekonečná.“ Írsky filozof Edmund Burke raz povedal, že na to, aby zlo zvíťazilo, stačí málo. Stačí, aby dobrí ľudia nerobili nič. Ja som sa rozhodla, že nebudem mlčať. Nechcem sedieť niekde v kúte s telefónom v ruke, ale chcem konať. Keď v roku 2020 vzniklo Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí, stala som sa jeho členkou.

Mnohí rodičia si želajú, aby ich dospelé deti žili v manželskom zväzku, nie na divoko, ako sa vraví, na psiu knižku. Môj syn tiež chce žiť v manželstve so svojím partnerom. Ale nemôže, lebo na Slovensku takýto zákon neexistuje. Ja mám jeden veľký sen. Chcem byť oficiálna svokra partnerovi môjho syna, ktorý je gej. Sny sa majú plniť a ja pevne

verím, že aj s pomocou nášho združenia sa tento môj sen splní.

Mária IVANIČOVÁ, členka združenia

Myšlienka založiť Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí vznikla počas rozhovoru s deťmi zakladajúcich členiek, dcérou Zlatice Maarovej a synom Eleny Martinčokovej. Uvedomili sme si, že tu chýba hlas rodičov, ktorí LGBT+ ľudí poznajú najlepšie. Dnes sme z rôznych kútov celého Slovenska, už nás je takmer 200 členov. Postupne sme naše ciele zamerali na 3 okruhy:

- 1) vytvoriť komunitu, ktorá zomkne rodiny a priateľov LGBT+ ľudí do jednej veľkej skupiny,
- 2) pomôcť rodičom LGBT+ detí pri procese prijatia ich detí formou zdieľania skúseností rodičov, ktorí už procesom prešli,
- 3) pomôcť k zmene nazerania majoritnej spoločnosti na LGBT+ menšinu, cez naše príbehy prispieť k scitlivovaniu spoločnosti, v ideálnom prípade až ku zmene legislatívy. Ukázalo sa, že zdieľanie našich príbehov bolo správne rozhodnutie. Máme množstvo pozitívnych reakcií a poďakovaní, najmä od rodičov, ktorým to veľmi pomohlo. Uvedomujeme si, že zmena v myslení ľudí prebieha ťažko a vyžaduje si veľa času. Uvedomujeme si zároveň, že politická a spoločenská situácia tejto zmene nepomáha, naopak, vyčleňuje ju na okraj záujmu. Budeme však pokračovať.

Elena MARTINČOKOVÁ,
spoluzakladateľka ZRP LGBT+ ľudí

Kontakt:
Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí
e-mail: rodicia@zrp-lgbt.sk
web: www.zrp-lgbt.sk

Lotosové kvety sú prvým a zatiaľ jediným registrovaným LGBTI+ športovým klubom na slovenskej scéne. Medzi princípy klubu patrí zdravý životný štýl, bezpečné prostredie, v ktorom sa queer ľudia môžu venovať športu bez strachu z diskriminácie či odmietnutia, rozvoj komunity a v neposlednom rade apel na dodržiavanie ľudských práv nielen na športovisku. Klub organizuje tréningy či rôzne podujatia, ako napríklad Športový víkend v Košiciach, Športový víkend v Banskej Bystrici alebo Lotos Cup Bratislava.

Od roku 2018 sme členom EGLSF – Európskej gej a lesbickej športovej federácie, ktorá spája a podporuje aktuálne okolo 130 klubov a športovo orientovaných LGBTI+ organizácií nielen z Európy. Popri medzinárodnej spolupráci samozrejme rozvíjame partnerstvá aj s domácimi komunitnými organizáciami a zúčastňujeme sa na slovenských PRIDE pochodoch hrdoosti.

Prínos klubu pre LGBTI+ komunitu

Postupný rozvoj klubu v priebehu desaťročia bol spojený nielen s novými disciplínami. Ruka v ruku s nimi prišiel nárast našich

cenným a nevyčerpatelným komunikačným obsahom. Prezentáciou svojich aktivít totiž prispievame k tvorbe pozitívneho neskriveného obrazu o LGBTI+ ľuďoch. Veríme, že týmto spôsobom pomáhame liečiť zbytočné obavy z odlišnej sexuálnej orientácie, rodovej identity či iných daností človeka. Príčinou strachu a predsudkov býva často nedostatok informácií a nezáujem o svoje vlastné okolie.

Bolo by skvelé aj v ďalších slovenských mestách sledovať takéto športové tímy a kluby. Pre LGBTI+ ľudí žijúcich v regiónoch by mali nezanedbateľný prínos. Radi by sme tiež

ŠK Lotosové kvety

prináša inklúziu a bezpečný priestor

lotosovékvety

Športujeme HRDO a s LÁSKOU
We play sports with PRIDE and LOVE

Všetko sa to začalo stretnutím volebalo-vých nadšencov ešte v roku 2011. Na začiatku príbehu boli dvaja kamaráti, Ľubo a Ľubo, ktorých zoznámil Marek. Chalani mali radi šport, najmä volejbal. Dali dokopy partiu gejev, ktorí nechceli svoj spoločenský život obmedzovať iba na nočné kluby a zoznamky. Začali spolu pravidelne hrať halový volejbal, ku ktorému neskôr pridali aj plážový. Postupne sa zlepšovali až na súťažnú úroveň a zároveň si užitočne krátili voľné chvíle. Výraznou inšpiráciou pre nich bol aj športový klub Alcedo z Prahy, ktorý mal už vtedy za sebou veľmi peknú históriu. Asi rok a pol po prvom stretnutí boli Lotosové kvety zaregistrované aj oficiálne ako občianske združenie.

V súčasnosti máme zabehnutých 5 športových skupín s pravidelnými tréningami: volejbal, florbal, beh, bedminton, joga. Naše tréningy prebiehajú na športoviskách v Bratislave a ich súhrnná návštevnosť dnes dosahuje priemerne cez 50 ľudí týždenne.

Zúčastňujeme sa podujatí doma aj v zahraničí

Hrdo a s láskou reprezentujeme slovenský teplý šport, náš klub a komunitu doma aj v zahraničí. Za všetky podujatia môžeme spomenúť Euro Games a Gay Games – európske a celosvetové LGBTI+ športové hry, Prague Rainbow Spring v Prahe, turnaj Futbal proti homofóbii a rasizmu pod hlavičkou FARE v Bratislave, štafetový beh Od Tatier k Dunaju, česko-slovenská teplá volejbalo-vú ligu LEGA(Y). Môžeme sa tiež pochváliť vlastným medzinárodným podujatím Lotos Cup Bratislava, ktoré organizujeme každoročne už od založenia klubu.

členov a členiek z celého spektra LGBTI+ ľudí. Nie sme profesionálny klub a nezúčastňujeme sa oficiálnych súťaží pod národnými asociáciami. Naše tréningy sú o tom, aby sme si zahráli či zabehali, porozprávali sa a podporili sa a v dobrej nálade sa vrátili domov.

Športové kluby vo všeobecnosti prinášajú šport bližšie k ľuďom. Rovnako aj my sa v Lotoskách snažíme vytvárať podmienky pre zvelaďovanie telesnej zdatnosti, zároveň aj mentálnej a sociálnej vyspelosti našich športovcov a športovkýň. Špecifikom, ktoré nás odlišuje od štandardných klubov, je, že naše podujatia sú určené hlavne pre ľudí s menšinovou sexuálnou orientáciou a rodovou identitou. Chceme hlavne ľuďom z LGBTI+ komunity pomáhať udržiavať si zdravý životný štýl, pestré spoločenské kontakty a celkovo životnú pohodu. Podstatné je, aby sme mali bezpečné a inkluzívne športoviská. Prostredie, v ktorom môžeme vystupovať úplne otvorene, bez obáv z diskriminácie, nenávisťných útokov, odmietnutia či nechceného prezradenia.

Šport je krásny fenomén s pozitívnym vplyvom na rozvoj jednotlivca a tým aj celú spoločnosť. Prostredníctvom neho sa môžeme priúčať rovnosti príležitostí, cieľavedomej práci, férovej hre, taktickému mysleniu či tímovej spolupráci. Pre nás je šport zároveň

postupne nadviazali spoluprácu so slovenským športovým hnutím. No a rozhodne potrebujeme a budeme skvalitňovať prevádzku klubu.

Ako situáciu v klube ovplyvnili vraždy pred Teplárňou?

Teroristický útok na Tepláreň sa odohral len mesiac pred 10. ročníkom podujatia Lotos Cup Bratislava. Predovšetkým slovenskí hráči a hráčky zdôrazňovali potrebu posilnenia bezpečnosti podujatia. Strach LGBTI+ ľudí je tu naozaj citelný. Niektorí, vrátane zahraničných, nám zasa kladli otázky, ako by mohli pomôcť a vyjadriť podporu komunite. Vzhľadom na rizikovú atmosféru sme požiadali zložky mestskej aj štátnej polície o prípravu. Sme radi, že žiadny zásah nebol nutný a ďakujeme kriminálnej polícii v Bratislave aj mestskej polícii hlavného mesta za prijaté opatrenia. Napriek aktuálnej situácii sme Lotos Cup Bratislava 2022 realizovali s rekordnou účasťou 223 športovcov.

Alex MICHELČÍK

Kontakt:
Športový klub Lotosové kvety
Jankolova 4, 851 04 Bratislava
e-mail: info@lotosovekvety.sk
web: www.lotosovekvety.sk

1 HUMANITA Cirkus by predsa mala byť prijímajúca

PRIZMA je projekt komunitného a poradenského centra pre lesby, gejoy, bisexuálne, transrodovo a inak menšinovo identifikované (ďalej tiež LGBT+ alebo queer) osoby v Košiciach a širokom okolí.

V Prizme veria, že hoci sme ako ľudia rôznorodí, všetci máme rovnakú hodnotu a všetci môžeme niečím hodnotným prispieť svojmu okoliu a ľuďom okolo nás. Rozmanitosť a subjektívnu skúsenosť každého človeka vnímajú ako príležitosť učiť sa doteraz nepoznané, zvyšovať kvalitu služieb a prispieť tak k zvyšovaniu kvality života každého jednotlivca.

O práci poradne sme sa porozprávali s jej transrodovou poradkyňou **Zarou KROMKOVOU**.

Aká je dnes situácia na východe?

Veľmi zlá. Je tu silné religiózne prostredie, ktoré často LGBTI+ ľuďom znemožňuje vyhľadať pomoc a služby. Veľká časť populácie ani nevie, kto sú lesby a gejovia, majú veľmi pokrivené vnímanie našej komunity. Na východnom Slovensku queer ľudia čelia rôznym ťažkostiam. Napokon opúšťajú východné Slovensko a sťahujú sa do Bratislavy alebo Prahy, prípadne odchádzajú ďalej do zahraničia.

Transrodoví ľudia sú tu často zacyklení v kruhu. Nevedia sa zamestnať, pretože zažívajú diskrimináciu, na to, aby sa dokázali zamestnať, potrebujú zdravotnú starostlivosť spojenú s tranzíciou, na čo potrebujú financie, ktoré nemajú, lebo sa nevedia zamestnať.

Aké služby vyhľadávajú klienti vo vašej poradni?

Riešime s nimi, ako a kedy urobiť coming out, šikanu na školách, dopady násilia alebo

ich sebakriatie. Mladí ľudia sa často prídu poradiť, ako to všetko povedať rodičom. Niektorí sa na nás obrátili, aby sa informovali o postupoch pri právnej tranzícii alebo aby získali informácie o dostupnosti zdravotnej starostlivosti v súvislosti s tranzíciou. A napokon sa na nás obracajú aj rodičia transrodových detí, častokrát s otázkou, čo môžu urobiť pre svoje deti. Chcela by som povzbudiť rodičov, aby počúvali svoje deti, lebo tie im najlepšie vedia povedať, čo potrebujú.

Čo je u nás najväčším problémom transrodových ľudí?

Najväčším problémom je, že sa zabúda, že transrodoví ľudia sú ľudia. Nepotrebujú špeciálny prístup, úplne im stačí rešpekt. Žijú úplne rovnaké životy ako všetci ostatní, iba niektoré skúsenosti majú iné. Treba si uvedomiť, že trans ľudia nie sú homogénna skupina – sú to ľudia, ktorí majú rôzne skúsenosti a rôzne zážitky.

Prečo, ak u nás chce trans človek prejsť právnou tranzíciou, je nútený ísť na kastráciu?

Na Slovensku je zaužívaná prax ešte z 80. rokov, podľa oznámenia rezortu zdravotníctva bývalej socialistickej republiky. Máme však právne stanovisko ombudsmanky, ktorá konštatuje, že toto oznámenie je neplatné, neúčinné a protiústavné. Je aj v rozpore s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a tieto postupy odsudzuje aj Svetová zdravotnícka organizácia. Súčasní nominanti vlády zasahujú do odborných vecí na ministerstve zdravotníctva a zablokovali odborné usmernenia k tranzíciám. To, ktoré minister zdravotníctva podpísal, no vzápätí bolo pozastavené.

Ako sa situácia v komunite zmenila po teroristickom útoku na Zámockej?

Ten teroristický útok bol útokom na celú LGBTI+ komunitu. Otriaslo to nami, tá bolesť rôzne prichádza aj odchádza. Aj v poradni vidíme, že ľudia majú úzkosti. Boja sa viac, ako sa báli. Nemyslela som si, že sa dostaneme do situácie, keď hrubý slovník ešte viac zhrubne a keď sa útoky začnú ešte stupňovať. Veď povedzme si, koľko útokov bolo nahlásených od vraždy pred Teplárňou, a to sú len útoky, ktoré boli nahlásené. Máme však množstvo ľudí, ktorí to nenahlásia, lebo nedôverujú polícii na Slovensku.

Stúpol vám v poradni počet klientov po Zámockej?

Oproti predchádzajúcemu mesiacu sme za október zaznamenali viac ako 100 %

nárast záujmu najmä o komunitné aktivity. Veľký vplyv na to mal práve teroristický útok. Obávala som sa, či ľudia prídu na podporné stretnutie, ktoré sme organizovali týždeň po útoku. Naopak prišlo veľmi veľa ľudí, zo Starej Ľubovne, Bardejova, Rožňavy. Prišli aj úplne noví klienti. Bol to koncentrovaný smútok, beznádej, strach, aj zmes rôznych pocitov. Mala som čo robiť, aby som to celé ustála.

Máte skúsenosti aj s veriacimi? Aké dilemy má veriaci človek, ktorý je zároveň aj LGBTI+?

Toto je veľmi ťažká otázka, najmä tu, na východnom Slovensku. Som veľmi rada, že existuje občianske združenie SIGNUM – Dúhový kresťania. Riešia to veľmi často, že sú akoby vylučovaní zovšadiaľ. Keď sa obrátia na našu poradňu a majú konkrétny problém, tak im vieme pomôcť, ale nevieme im

dať to duchovno, ktoré hľadajú. A keď vyhľadávajú duchovno v kresťanských spoločenstvách, cítia sa vylúčení, pretože patria medzi LGBTI+ ľudí. Moje presvedčenie je, že sa to nevylučuje, cirkvi by predsa mala byť prijímajúca. Máme však aj predstaviteľov cirkvi, ktorí sú prijímajúci. Napríklad Anka Polcková, ktorá pôsobí v Bratislave a jej aktivity sú nádhernou ukážkou, že sa to dá aj v kresťanských spoločenstvách.

Ďakujeme za rozhovor.

Kontakt:
PRIZMA, n.o.
Hlavná 68, 040 01 Košice
e-mail: info@prizma-kosice.sk
web: www.prizma-kosice.sk

STANOVISKO PORADENSKÝCH CENTIER K SNAHÁM O OPÄTOVNÉ ZAVEDENIE NÚTENÝCH KASTRÁCIÍ TRANSRODOVÝCH ĽUDÍ NA SLOVENSKU

Požiadavka na prijatie nového odborného usmernenia pre právnu tranzíciu (zmenu dokladov transrodového človeka) dlhodo- bo zaznievala priamo z tejto komunity a aj zo strany odborníkov a odborníkov z medicíny a pomáhajúcich profesií. Nejasnosť pravidiel spôsobovala, že sa tejto klientele venoval čím ďalej tým menší okruh poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a na kritickú situáciu upozornili minulý rok aj odborné lekárske spoločnosti. Dlhodobu pripravovanú odbornú usmernenie, ktoré bolo kompromisom odbornej obce s Ministerstvom zdravotníctva SR, bolo prijaté v marci 2022.

Tento krok sme privítali, pretože nás približuje k európskemu štandardu a najmä zjednocuje medicínske postupy. Neprináša prevratné zmeny – postupy, ktoré obsahuje, vrátane nevyžadovania kastračného zákroku, realizovala časť lekárov a lekároch už roky. Jeho prelomovosť spočíva najmä v zjednotení postupov, čo by malo transrodovým ľuďom garantovať rovnaké zaobchádzanie kdekolvek na Slovensku a zlepšiť im dostupnosť zdravotnej starostlivosti.

S vážnymi obavami sledujeme ideologické a politické zásahy do odborného usmernenia, volanie po jeho zrušení či po opätovnom zavedení povinných kastrácií transrodových ľudí. Vyžadovanie nútených operačných zásahov do pohlavných orgánov, sterilizácií či kastrácií, je v rozpore s viacerými ľudskými právami garantovanými v Ústave

*in*Poradňa v Bratislave a PRIZMA Košice sú poradenské centrá, ktoré poskytujú psychologické, sociálne a právne poradenstvo pre LGBTI+ ľudí a majú tak priamu skúsenosť s aktuálnymi problémami transrodových ľudí na Slovensku.

Slovenskej republiky a Európskom dohovore o ľudských právach. Konštatovali to viaceré slovenské inštitúcie, ako napríklad Verejná ochrankyňa práv, Komisárka pre ľudí so zdravotným postihnutím, ale aj Európsky súd pre ľudské práva.

Transrodoví ľudia sa v najväčšej miere spomedzi všetkých LGBTI+ ľudí obracajú na naše poradne. Je to aj preto, že dlhodo- bo čelia dehumanizácii a zosmiešňovaniu

zo strany politických predstaviteľov. Vyvolávanie strachu na základe šírenia nepravd spôsobuje nižšiu spoločenskú akceptáciu transrodových ľudí ako vo väčšine krajín EÚ.

Takéto situácie nielenže zhoršujú kvalitu každodenného života transrodových ľudí, ale negatívne vplyvajú na ich psychické

zdravie a duševnú pohodu. Rozhodli sme sa preto zverejniť vyjadrenia s aktuálnymi skúsenosťami niektorých z nich:

„Pre mňa ako človeka blízko zdravotníctva je úplne bizarné, aby štát určitej skupine svojich občanov nariaďoval medicínsky/chirurgický zákrok, ktorý je inak zdravotne neindikova-

ný. To, ako prebieha tranzícia, teda medicínsky proces, nie je v žiadnom prípade niečo, čo majú politici meniť podľa svojho názoru. Podmieňovanie zmeny dokladov kastráciou je navyše postoj v rozpore s vedeckým konsenzom a medicínskou praxou v krajinách, kde sa medicína riadi vedou a faktami, a nie strachom zákonodarcov.“

Dávid, transrodový muž, 27 rokov, Bratislavský kraj

„Mám dve krásne dcéry a obe majú dvoch milujúcich rodičov. Ak by som musela v procese tranzície podstúpiť kastračný zákrok, moje deti by tu dnes nemohli byť. Vaše videnie sveta, ktoré odporuje svetovému vedeckému konsenzu, ma nútilo svoju skutočnú identitu dlho schovávať, čo mi spôsobovalo problémy. Nik by si nemal vyberať, či uprednostní seba alebo rodinu, pretože rodič, ktorý má odvahu byť sám sebou a bez predsudkov, je viac ako len dobrý príklad integrity. Miluj bližného svojho ako seba samého. A na seba by ste také zlo nepáchali.“

Martina, transrodová žena, 37 rokov, Slovenka žijúca v zahraničí

„Zavedenie usmernenia prinieslo aspoň základy pre proces tranzície a čo je veľmi dôležité – zrušenie kastrácie. Toto usmernenie mi dalo nádej plnohodnotne žiť bez opakovaného vysvetľovania cudzím ľuďom, prečo mám v dokladoch ženské meno. Ak by sa toto pravidlo zmenilo, neviem si predstaviť, čo by som robil, bol by som doslova nútený do niečoho, čo podstúpiť nechcem. Je smutné, že ľudia, ktorí sa s trans človekom ani nestretli, chcú rozhodovať o tom, čo by sme mali so svojím telom robiť.“

Lukáš, transrodový muž, 27 rokov, Košický kraj

„Chcem mať rodinu. Chcem žiť v tejto krajine, v krajine, z ktorej pochádzajú moji rodičia. Chcem byť matkou. V súvislosti s tým, čo sa deje, cítim strach, že budem musieť odísť, utiecť, že pre pár hlasov a kresiel na mňa smeruje nenávisť a nepochopenie. Som taká ako všetci ľudia a chcem takou byť. Cítim sa byť ponížená, keď musím žiadať o to, aby mi niekto povolil žiť dobrý život.“

Em, transrodová žena, 23 rokov, Bratislavský kraj

ZAČIATKY QUEER HNUTIA V 90. ROKOCH

Prežívanie identity lesieb, gejov a bise-xuálnych ľudí nebolo pred rokom 1989 jednoduché. De jure boli sexuálne vzťahy medzi ľuďmi rovnakého pohlavia nad 18 rokov povolené, de facto však naďalej dochádzalo k ich stigmatizácii a šikanovaniu. Napriek svojím represívnym vlastnostiam režim nikdy voči tejto populácii neorganizoval nenávistné kampane, ako napr. voči veriacim alebo „rockerom“.

Zo zápiskov slovenského aktivistu Imricha Matyáša (1896 – 1974) sa dozvedáme o vypočúvaní a procesoch s LGB ľuďmi (*) v 50. rokoch, obvinenými na základe § 241 trestnom zákonníku. Sám im poskytoval rady, ako vypovedať na policii. Aj on zažíval policajnú šikanu a neustále výsluchy. Cieľom štátneho aparátu bolo získať mená a následne týchto ľudí vydierať pre ich sexuálnu orientáciu.

V čase de-stalinizácie už v roku 1961 došlo k odstráneniu § 241. Zásadný vplyv na legislatívne zmeny mala aj lekárska veda, domáca i zahraničná. V medziach jej poznatkov už v tomto období **nebola homosexualita vnímaná ako „zločin proti prírode“, ale ako stav tela, ktorý nie je možné liečiť, a preto nie je ani chorobou.**

Od konca 60. rokov zakladali hlavne v Prahe lekári a lekárkyně tzv. socio-terapeutické skupiny. Ich vedľajším produktom bolo sieťovanie LGB ľudí a počiatky komunitného zmýšľania na úrovni občianskeho aktivizmu. Jedna zo skupín, ktorú založili Ivo Prochádzka a Antonín Brzek, mala za členov asi 30 gejov a lesieb ešte pred zmenou režimu v roku 1989.

Nové podoby občianskeho aktivizmu

Z prvotného sieťovania vznikli hneď po revolúcii v Prahe dve organizácie združujúce LGB ľudí. Prvou bol Svaz Lambda, ktorý vznikol z podnetu socio-terapeutickej skupiny a už v roku 1990 usporiadal *1. Homosexuálnu konferenciu* v Československu. V júni 1990 vzniklo SOHO (Sdružení organizací homosexuálních občanů), ktorého cieľom bolo združovať LGB organizácie a skupiny v celej federácii a demokraticky reprezentovať ich záujmy. Aktivisti presadzovali niekoľko politických požiadaviek: úplnú dekriminalizáciu homosexuality (zrovnoprávenie sexuálnych vzťahov na úroveň heterosexuálnych), odstránenie starých záznamov štátnej bezpečnosti o LGB ľuďoch (tzv. ružové zoznamy), odstránenie homosexuality zo zoznamu psychických porúch (na Slo-

vensku ako diagnóza 302), možnosť darovania krvi pre gejov a bisexuálnych mužov a v neposlednom rade registrované partnerstvá pre páry rovnakého pohlavia. V novej demokratickej federácii došlo k viacerým zmenám aj v prospech LGB komunity – dve posledné požiadavky ale ostali nevypočuté. Pri reforme trestného zákona boli zrovnoprávené sexuálne vzťahy so vzťahmi heterosexuálnymi – na trestnosť pod 15 rokov. Nový režim umožnil formálny vznik občianskych združení (len za prvý rok po Nežnej bolo na Slovensku registrovaných 165 MVO rôzneho druhu). Postupne tak začali aj v menších mestách vznikať komunitné iniciatívy krízovej pomoci pre LGB ľudí. V júni 1990 vzniká ako prvé združenie Ganymedes – hnutie za rovnoprávnosť homosexuálov. Jeho cieľom bolo obhajovať práva a záujmy LGB ľudí na Slovensku, na čo však nikdy nezískalo žiadne dotácie. Organizácia sa stala priestorom pre spoznávanie sa (cez komunitný bulletin a stretnutia v bratislavskom Dome ROH) a advokačnú prácu. Mohla slobodne spolupracovať a komunikovať so zahraničím – napríklad ešte v roku 1990 sa vydáva na PRIDE pochod do Berlína. Za vyše dekadú existencie združenie Ganymedes aktívne prispievalo k budovaniu komunitnej identity. V roku 1992 založilo prvú linku krízového poradenstva pre gejov a lesby. Medzi podporné aktivity patrilo šírenie osvetu o prevencii HIV/AIDS. Podarilo sa zorganizovať množstvo kultúrnych a spoločenských akcií, napr. 9 ročníkov súťaže Mr. GAY Slovensko, Diskoplavy po Dunaji či spoločné komunitné dovolenky. Úspech mali aj „gay filmové festivaly“, prvý ročník sa

uskutočnil v banskobystrickom kraji v Tajove v roku 1995. Do aktivít Ganymedesu boli zapojení mnohí aktivisti a aktivistky, ktorých mená sa ale nezachovali. Kvôli nezriedkavej diskriminácii a stigmatizácii LGB identít sa aktivizmu venovali anonymne. Jednou z komunitných ambícií hnutia bolo aj zriadenie regionálnych zoskupení, čo sa neskôr podarilo v Handlovej, Košiciach a Prievdzi. Organizácia chcela aktívne pôsobiť aj medzinárodne. Stala sa súčasťou zastrešujúcich organizácií – českého SOHO a medzinárodnej ILGA (*International Lesbian and Gay Association*), ktoré sa zameriavali na zdieľanie informácií, prepájanie aktivistov a vydávanie správ o stave práv LGB ľudí v regióne.

Už v apríli 1993 Ganymedes zorganizoval tlačovú konferenciu, pričom jednou z tém bol aj inštitút registrovaného partnerstva.

Lesbické seba-organizovanie

Prvé svojpomocné a podporné skupiny pre lesbické a bisexuálne ženy začali vznikať už v roku 1993 s cieľom vytvárať posilňujúci

a bezpečný priestor a podnecovať ich seba-prijatie, No až o rok neskôr sa od Ganymedesu oddelilo ženské združenie Museion (dom múz). Okrem telefonickéj linky dôvery organizovalo spoločné víkendovky a párty. Medzi rokmi 1995 a 1997 vydávalo komunitný zin *L-listy*, zborník lesbickej poézie a neskôr aj štvrťročník Séparé. Komunitné periodiká sa podieľali na šírení pozitívnych vzorov, písali o LGB celebritách (napr. o tenistke Martine Navrátilovej). Organizácia rozvíjala aj aktivity pre ženy s deťmi – išlo o rodiny, v ktorých deti vyrastali s dvomi matkami.

Združenie Museion nezriedka kontaktovali ženy z celého Slovenska, ktoré sa cítili osamelé a mali záujem sa spoznať s inými ženami. Vďaka týmto kontaktom vzniklo v 90. rokoch niekoľko ďalších skupín – napr. Museion Junior v Bratislave, Museion 40 (pre ženy v strednom veku) alebo Museion Banská Bystrica. Dva roky po svojom založení malo združenie už takmer 40 aktívnych členiek a zopár členov.

zaviazal, že odmietne súhlasiť s kandidátskou krajinou, ktorá porušuje ľudské práva lesieb a gejov. V tom istom roku však vládu „mitingového patriarchu“ vystriedala nová pro-európska, konzervatívna vláda M. Dzurindu, avšak záujem o tvorbu konzervatívnych politik, odmietavých voči požiadavkám LGB komunity, pretrval aj po páde Mečiarovej vlády.

Podľa prieskumu z roku 1997 sa takmer každý druhý človek na Slovensku venoval dobrovoľníckej práci, vrátane LGB ľudí. Organizácie mali už značné skúsenosti s vnútro-komunitným LGB organizovaním, svojimi aktivitami sa stále viac dostávali za svoje pôvodné komunitné hranice. Tlakom pre toto prenikanie boli aj konzervatívne iniciatívy pravicových politických elít a epidémia (neskôr pandémia) HIV/AIDS. LGB aktivisti v tomto období aktívne vzdelávali a šírili povedomie o sexuálnom zdraví. Na Slovensku bola verejne známa iniciatíva cestujúceho červeného Cadillacu (spojená s hnutím Ganymedes), ktorá vzdeláva-

Organizáciu kontaktovali aj dievčatá mladšie ako 15 rokov, s ktorými ale skupina nemohla komunikovať zo strachu z podznenia o zneužívaní maloletých. To bolo pre aktivistky frustrujúce. Ako vysvetľovala Hana Fábry: „*Mali sme dvandštročné dievča, ktoré nám písalo, že sa cíti hrozne osamelé, že by si rado s niekým aspoň písalo. [...] Ešte horšie boli samovražedné listy, keď dievča napíše, „už nevládzem“.*“

Reakčný aktivizmus LGB ľudí

Prvé roky ponovembrového aktivizmu smerovala energia LGB ľudí hlavne do svojpomocného organizovania, s cieľom budovať pozitívne pociťovanie vnútri LGB identity. V roku 1993 celoslovenský prieskum ukázal, že dve tretiny mužov a žien by mali problém s tým, ak by ich sused bol homosexuál. V roku 1996 každý druhý občan Slovenska nesúhlasil s tým, aby bolo párom rovnakého pohlavia umožnené žiť vo vzťahu rovnocennom manželstvu. Pritom iba 30 % z nich uviedlo, že osobne pozná lesbu alebo geja. Záujem medzinárodných organizácií o dodržiavanie občianskych práv, inklúziu a ochranu LGB menšiny však začínal byť citeľný aj na Slovensku. V roku 1998 vydal Európsky parlament rezolúciu, v ktorej sa

la o reprodukčnom zdraví. Zopár aktivít lesbických a gejských organizácií bolo od konca 90. rokov skromne podporovaných zahraničnými nadáciami (napr. Friedrich Ebert Stiftung). To organizáciám výrazne pomohlo nielen v komunitnej práci, krízovej pomoci a zviditeľňovaní LGB komunity, ale aj pri reakčnom aktivizme voči konzervatívnym politikám. Napriek tomu, že zahraničná literatúra a odborná obec už v tomto období poukazovala na neúspechy tzv. konvernej terapie, medzi politickými elitami na Slovensku nebol zriedkavý názor, že LGB ľudia si namiesto občianskych práv môžu nárokovať len odbornú medicínsku pomoc. S týmto odôvodnením konzervatívni politici KDĽ odmietli právnu ochranu LGB ľuďom samotným, ako aj ich zväzkom, a predstavitelia rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku verejne komentovali tému „homosexuality“ rétorikou sociálnej patológie.

V novembri 1999 hnutie Ganymedes ako prvá organizácia verejne kritizovala obsah návrhu tzv. Vatikánskej zmluvy. Impulzom bol paragraf 11, ktorý „[žiadal] podporu iba pre heterosexuálne a monogamné manželstvo“ a tlačil štát k tomu, aby odmietal a zneviditeľňoval iné formy spoluzitia. Aj

keď sa paragraf do zmluvy napokon nedostal, situácia viedla k iniciatívam s cieľom zrovnoprávniť LGB ľudí a páry rovnakého pohlavia.

Formálne i neformálne združenia

Koncom 90. rokov vznikali nové formálne i neformálne združenia. V novembri 1998 vznikla v Banskej Bystrici organizácia Altera – združenie lesbických a bisexuálnych žien Slovenska. Za prvé roky svojej existencie sa podarilo vybudovať malú knižnicu, linku dôvery a získať priestory pre spoločné stretnutia. Neformálny spolok vznikol okolo zinu s názvom *Gaj-dy*, pre ktorý písali aj LGB kresťania a kresťanky. Združenie sa v roku 1997 sformalizovalo na organizáciu HaBiO – Združenie homosexuálnych a bisexuálnych občanov. Organizácia neskôr založila vlastnú linku pomoci a po hnutí Ganymedes organizovala ďalšie ročníky Gej film festivalu. V roku 2000 HaBiO iniciovala mesačník Atribút g/l, ktorý sa predával aj v novinových stánkoch, no vychádzal iba 3 roky. Postupne vznikali aj iné iniciatívy, napríklad banskobystrické Centrum komunikácie, kooperácie a integrácie sexuálnych menšín (CKKISM).

Medzi rokmi 1997 a 2000 začalo hnutie Ganymedes nadväzovať kontakty s politickými elitami s cieľom presadiť návrh zákona o registrovanom partnerstve osôb rovnakého pohlavia, snahy však neboli úspešné. Toto obdobie však predznamenovalo ďalšie aktivity za právnu ochranu pred diskrimináciou na základe sexuálnej orientácie, čo viedlo ku prijatiu antidiskriminačného zákona v roku 2004.

Udalosti z konca 90. rokov zmobilizovali niektoré aktivistické skupiny ku kolektívnej iniciatíve. V máji roku 2000 šesť organizácií (Altera, CKKISM, Ganymedes, HaBiO, H-Plus, Museion) sformulovalo neformálnu iniciatívu pod názvom Iniciatíva Inakosť (ININ). Kľúčovým dokumentom tejto iniciatívy bola charta, ktorá požadovala rešpektovanie rozmanitosti a dôstojnosti ľudských bytostí, s cieľom bojovať proti diskriminácii „sexuálnych menšín“. Iniciatíva inakosť vyžývala už pred viac ako dvoma dekadami „na redefiníciu občianskeho spoluzitia zbaveného ideologických jednostranností, historických nánosov neodzrkadľujúcich skutočný stav spoločnosti, nezmyselných póz a takzvaných nevyhnutných národno-kresťanských tradícií“.

Pripravné podľa: **Veronika VALKOVIČOVÁ, PhD: „Chceme vstúpiť do legality“: lesbický a gejský aktivizmus v mladom demokratickom štáte.**

(*) V texte autorka najčastejšie používa pre aktivizmus ľudí s ne-heterosexuálnymi identitami výrazy gejský, lesbický a bisexuálny (skratku LGB, bez T), nakoľko sa trans identity objavujú v danom čase a priestore zriedkavo. To ale neznamená, že osoby vtedy nepociťovali svoje identity aj ako trans(rodové) alebo nebinárne. Autorka tiež pracuje so slovom „homosexuál/homosexuálny“, ak vychádza z pôvodného zdroja, kde sa tieto slová takto uvádzajú.

HUMANITA

časopis
dobrovoľníckeho
sektora
Slovenskej republiky

Vydáva Slovenská humanitná rada, IČO: 17316014, s podporou grantu MPSVR SR. Registrácia pod č. MK SR 710/92, ISSN 1336-2208. evč.: EV 384/08. Objednávky prijíma redakcia. Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciam. Uverejnené príspevky nehonorujeme. Šéfredaktor: Ing. Maroš Silný. Adresa redakcie: Budyšínska 1, 831 03 Bratislava 3, telefón: 02 5020 0500, 02 5020 0511, 0948 016 123, e-mail: redakcia.humanita@gmail.com, web: www.shr.sk. Snímky: redakcia a archív organizácií. Grafická úprava a tlač: RAX, s.r.o., Bratislavská 10, 841 06 Bratislava. Distribúcia: Slovenská humanitná rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava 3. Časopis vychádza 2-krát v roku. Náklad 3 500 kusov. © SHR

Výzva na podporu
LGBTI+ ľudí na Slovensku.

ide nám o život .

Vyzývame politikov a političky
na zabezpečenie rovnoprávnosti
a bezpečnosti LGBTI+ ľudí, ich
rodín a detí, aby mohli v našej
krajine žiť bez strachu a nenávisti.
Podporte výzvu aj vaším
podpisom. **idenamozivot.sk** ➔

Ďakujeme
za podporu!

